

А.Умарова, ТМИ катта ўқитувчиси
Ш.Эргашев, ТМИ магистранти

ХУДУДЛАР ИНВЕСТИЦИОН САЛОҲИЯТИНИ ОШИРИШ ОРҚАЛИ БАРҚАРОР ИҚТИСОДИЙ ЎСИШНИ ТАЪМИНЛАШ МАСАЛАЛАРИ

Мақолада ҳудудлар инвестицион салоҳиятини ошириш орқали барқарор иқтисодий ўсишни таъминлаш шарт-шароитлари ва омиллари, бу борадаги вазифаларни амалга оширишни устувор йўналишлари тадқиқ этилган.

Калит сўзлар: инвестиция сиёсат, инвестицион лойиҳа, хорижий инвестиция, экспорт салоҳияти, ҳудудий иқтисодий сиёсат, ҳудудий инвестицион фаоллик.

В статье рассматриваются факторы и факторы, способствующие устойчивому экономическому росту за счет повышения инвестиционного потенциала регионов, и приоритеты для реализации задач в этой области.

Ключевые слова: инвестиционная политика, инвестиционный проект, иностранные инвестиции, экспортный потенциал, региональная экономическая политика, региональная инвестиционная деятельность.

The article examines the factors and factors that contribute to sustainable economic growth by raising the investment potential of the regions, and the priorities for the implementation of the tasks in this area.

Key words: investment policy, investment project, foreign investment, export potential, regional economic policy, regional investment activity.

Бугунги кунда юртимизда фаолият кўрсатаётган корхоналарни жадал модернизация қилиш ва техник қайта жиҳозлашни таъминлаш, юксак технологиялар асосида ишлайдиган автомобилсозлик ва газ-кимё, электр техникаси ва тўқимачилик, озиқ-овқат ва фармацевтика, ахборот ва телекоммуникациялар тармоғи ҳамда бошқа йўналишлардаги янги ва замонавий ишлаб чиқариш қувватларини ташкил этишга қаратилган фаол инвестиция сиёсатини юритишга устувор эътибор берилмоқда.

Мамлакатимизда амалга оширилаётган инвестиция сиёсатининг ўзига хос хусусияти маҳаллий хомашё ресурсларини чуқур қайта ишлашга ҳамда энергия тежамкор ва юқори технологияларга асосланган янги ишлаб чиқаришларни ташкил этишга йўналтирилган инвестиция лойиҳаларини амалга оширишга устувор аҳамият берилаётганида намоён бўлмоқда.

Бозор иқтисодиёти ислохотларини чуқурлаштириш, иқтисодиётни эркинлаштириш ва мулк ҳуқуқини ҳимоя қилишни мустаҳкамлашга қаратилган чора-тадбирларнинг амалга оширилиши мамлакатимизда инвестиция муҳитини яхшилаш ҳамда ҳажми тобора ортиб бораётган хорижий инвестицияларни жалб қилишда ижобий таъсир кўрсатади.

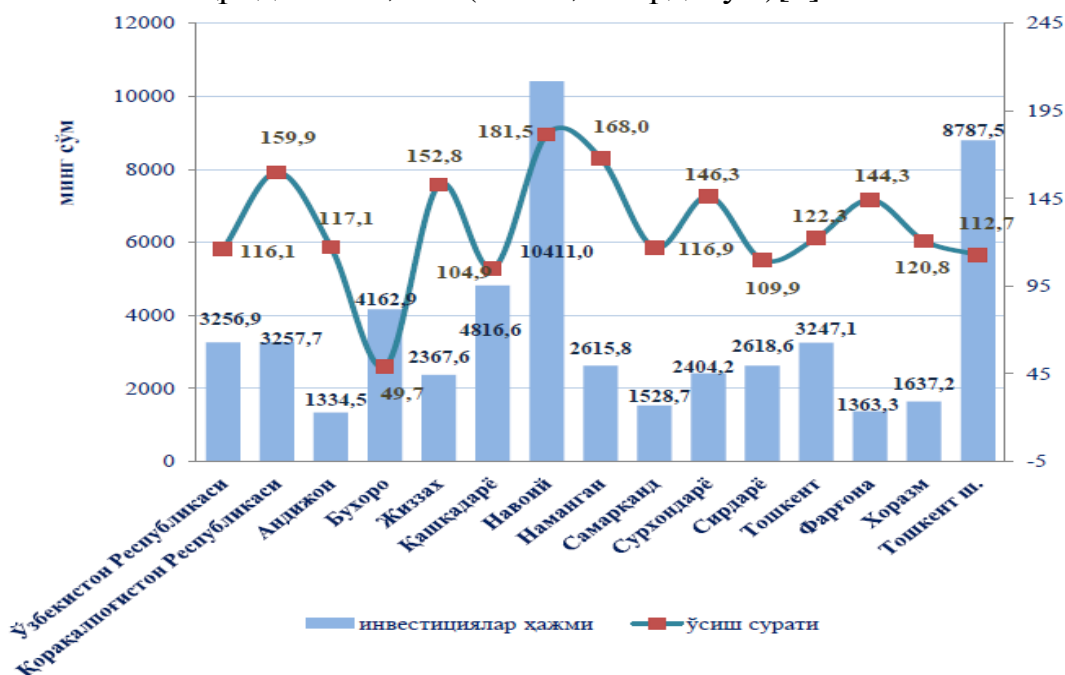
Инвестиция лойиҳалари, аввало, устувор тармоқларга, яъни нефть ва кимё саноати, транспорт, энергетика, ер ости бойликларини ишлаб чиқаришга, қурилиш, телекоммуникация тармоқлари, қишлоқ хўжалиги маҳсулотларини ва уларни қайта ишлашга, туризм соҳасини ривожлантиришга қаратилиши лозим.

Ўзбекистон 2018 йилга келиб асосий капиталга 107333,0 млрд. сўм миқдорида инвестиция киритди, улардан 60,7 фоизи ёки 65142,4 млрд. сўм маблағни жалб қилинган маблағлар, 39,3 фоизи ёки 42190,6 млрд. корхоналар ва ташкилотларнинг ўз маблағлари ташкил этди.

2019 йилги инвестиция дастури умумий қиймати 16,6 миллиард доллар бўлган 3000 дан ортиқ лойиҳаларни ўз ичига олади. Хусусан, унинг доирасида умумий қиймати \$ 3,2 млрд. бўлган 140 та ишлаб чиқариш объекти қурилиши режалаштирилган.

2018 йилнинг январь-декабрида жами асосий капиталга инвестицияларнинг катта қисми, яъни 66,7 %, Республиканинг олти та худудида, жумладан, Тошкент шаҳрида – 20,4 %, Қашқадарё вилоятида – 14,3 %, Навоий вилоятида – 9,4 %, Тошкент вилоятида – 8,7 %, Бухоро вилоятида – 7,3% ва Наманган вилоятида – 6,6% ўзлаштирилди.

Қатор ҳудудларда асосий капиталга инвестицияларнинг юқори ўсиш суръатлари кузатилди, жумладан, Навоий вилоятида ўтган йилга нисбатан 184,6 % (асосий капиталга инвестициялар ҳажми 10059,1 млрд. сўм), Наманган вилоятида – 171,2 % (7131,0 млрд. сўм), Қорақалпағистон Республикасида – 162,2 % (6046,4 млрд. сўм), Жиззах вилоятида – 155,9 % (3169,2 млрд. сўм), Сурхандарё вилоятида – 149,5 % (6111,0 млрд. сўм), Фарғона вилоятида – 146,6 % (4978,4 млрд. сўм), Тошкент вилоятида – 123,7 % (9351,4 млрд. сўм), Хоразм вилоятида – 122,8 % (2980,0 млрд. сўм), ва Тошкент шаҳрида – 114,7 % (21861,5 млрд. сўм)[3].

1-расм. Аҳоли жон бошига асосий капиталга инвестициялар[3]

2018 йилнинг январь-декабрида аҳоли жон бошига ҳисобланган асосий капиталга инвестициялар ҳажми бўйича юқори кўрсаткичлар Навоий вилоятида – 10411,0 минг сўм (ёки 2017 йилга нисбатан 181,5%), мос равишда Тошкент шаҳрида – 8787,5 минг сўм (112,7 %), Қашқадарё вилоятида – 4816,6 минг сўм (ёки 104,9 %), Бухоро вилоятида – 4162,9 минг сўм (ёки 49,7%), Қорақалпағистон Республикасида – 3257,7 минг сўм (159,9 %), Тошкент вилоятида – 3247,1 минг сўм (122,3 %) ва Наманган вилоятида – 2615,8 минг сўм (168,0 %) қайд этилди.

Тўғридан-тўғри хорижий инвестициялар эса Инвестициялар умумий ҳажмининг 25%ини ташкил этади. Ўзбекистон умумий ҳажми 4,2 млрд АҚШ доллариға тенг хорижий инвестицияларни ўзлаштириш режалаштирган, уларнинг ярми минтақаларға йўналтирилади. Агар илгари минтақаларнинг улуши 36-37 %ни ташкил этган бўлса, 2019 йилда бу кўрсаткич 50 %га ошади. Вилоятларда тўғридан-тўғри инвестицияларнинг ривожланиши икки баробар кўпаяди. Агар 2-3 йил аввал биз ҳудудларға 700-800 миллион доллар жалб қилинган бўлса, 2019 йил охириға қадар минтақаларға деярли 2 миллиард доллар йўналтирилади.

Ўзбекистон Республикаси Президенти Шавкат Мирзиёев Олий Мажлисға Мурожаатномасида мамлакатимизда хорижий инвестицияларни жалб этиш билан боғлиқ кўплаб муаммолар мавжудлиги таъкиблаб ўтилди. Булар жумласиға қуйидагиларни киритишим мумкин:

- инвестиция дастурларини шакллантиришда пухта режалаштирилган, узок муддатға мўлжалланган ягона концепция йўқлиги;
- инвестициялаш соҳасида аниқ ишлайдиган тизим мавжуд эмаслиги натижасида хорижий инвестициялар билан келишувларни амалға ошириш жуда суствашлик билан бориши;
- амалдаги инвестиция дастурларида аниқ бир лойиҳаға оид маълумотлар йўқлиги;
- истиқболли йирик лойиҳаларни белгилаш ва амалға оширишда жиддий хатоликларға йўл қўйилгани, хорижий кредитлар самарасиз ишларға сарфлангани иқтисодиёт ривожига ҳалақит бермокда[1].

2017 - 2021 йилларда Ўзбекистон Республикасини ривожлантиришнинг бешта устувор йўналиши бўйича Ҳаракатлар стратегиясида белгиланган “Иқтисодиётни ривожлантириш ва либераллаштиришнинг устувор йўналишлари”да яқин истиқболда “инвестиция муҳитини такомиллаштириш, мамлакат иқтисодиёти тармоқлари ва ҳудудларига хорижий, энг аввало, тўғридан-тўғри хорижий инвестицияларни фаол жалб қилиш” вазифалар амалға ошириш белгилаб олинган[2].

Бугунги кунда, иқтисодиётни ҳар томонлама ва жадал ривожлантириш, макроиқтисодий барқарорликни мустаҳкамлаш, хорижий инвестицияларни фаол жалб этиш юзасидан кенг қўламли ишлар, шунингдек саноатни модернизация қилиш ва замонавий юқори технологияли ишлаб чиқаришни барпо этиш бўйича йирик лойиҳалар амалға оширилмокда.

2017-2021 йилларда умумий қиймати 40 миллиард АҚШ доллари миқдоридаги 649 та инвестиция лойиҳасини назарда тутувчи тармок

дастурларини рўёбга чиқариш режалаштирилмоқда. Натижада кейинги 5 йилда саноат маҳсулотини ишлаб чиқариш 1,5 баравар, унинг ялпи ички маҳсулотдаги улуши 33,6 фоиздан 36 фоизгача, қайта ишлаш тармоғи улуши 80 фоиздан 85 фоизгача ошади.

Бу борада мавжуд муаммолар мамлакатдаги иқтисодий вазиятни яхшилаш ва тадбиркорлик фаолияти соҳасида қонунчиликни либераллаштиришга қаратилган чора-тадбирларни амалга оширишни талаб этади. Фиркримизча, истиқболда ҳудудлар инвестицион салоҳиятини ошириш орқали барқарор иқтисодий ўсишни таъминлаш масалалари:

- ҳудудлар иқтисодиётини модернизация ва диверсификация қилиш кўламини кенгайтириш, ривожланиш даражаси нисбатан паст бўлган туман ва шаҳарларни, энг аввало, саноат ва экспорт салоҳиятини ошириш йўли билан жадал ривожлантириш ҳисобига минтақалар ижтимоий-иқтисодий ривожланиш даражасидаги фарқларни камайтириш;

- янги саноат корхоналари ва сервис марказларини ташкил этиш, кичик саноат зоналарини ташкил қилиш, йирик хўжалик бирлашмаларининг маблағларини, банкларнинг кредитларини ва хусусий хорижий инвестицияларни жалб қилиш ҳисобига кичик шаҳарлар ва шаҳарчаларни жадал ривожлантириш;

- саноат ва хизматлар кўрсатиш соҳасини жадал ривожлантириш ҳисобига субвенцияга қарам туман ва шаҳарларни камайтириш ва маҳаллий бюджетларнинг даромад базасини кенгайтириш;

- саноат корхоналари ва бошқа ишлаб чиқариш объектларини жойлаштиришга қулай шарт-шароитлар яратиш, хусусий тадбиркорликни кенг ривожлантириш ҳамда аҳолининг турмуш шароитини яхшилаш мақсадида ҳудудларнинг ишлаб чиқариш, муҳандис-коммуникация ва ижтимоий инфратузилма тармоқларини янада ривожлантириш ва модернизация қилиш.

Юқоридаги йўналишлар бўйича ҳудудий иқтисодий сиёсатни изчил амалга ошириш истиқболда ҳудудий инвестицион сиёсат стратегик йўналишларини белгилаб олишнинг фундаментал асосларини ташкил қилади. Минтақалар иқтисодий тараққиётида асосий капиталга киритилган инвестицияларнинг аҳамияти бениҳоя катта. Асосий капиталга киритиладиган инвестицияларни ҳудудлар ижтимоий-иқтисодий тараққиётидаги ўрни ва аҳамиятини қуйидагилар билан изоҳлаш мумкин:

биринчидан, асосий капиталга киритиладиган инвестициялар кўламининг ўсиши юқори технологик тараққиёт ва интенсив иқтисодий ўсишнинг омили сифатида ЯХМни йиллик ўсиш суръатига ижобий таъсир этади.

иккинчидан, иқтисодиётни диверсификация қилиш, таркибий ислохотларни амалга ошириш пировардида импорт ўрнини босувчи ва экспортбop маҳсулотлар ишлаб чиқаришни йўлга қўйиш имкони яратилади;

учинчидан, мавжуд молиявий-инвестицион салоҳиятдан оқилона фойдаланиш асносида тадбиркорлик фаолиятини кенг ривожланишига ва пировард натижада янги иш ўринларининг яратилиши орқали аҳолининг

турмуш фаровонлиги яхшиланади. Натижада аҳолининг пул даромадларини изчил ортиши ҳисобига иқтисодиётдаги ялпи талабнинг кенгайиши ишлаб чиқаришни янада ривожлантириш учун шарт-шароит яратади.

Маълумки, ҳудудларнинг тараққиётини таъминлаш ҳудудий инвестицион сиёсатнинг стратегик йўналиши сифатида белгилаб олинган бўлиб, уни самарали амалга ошириш ҳудудлар кесимида хорижий инвестицияларни кенг жалб қилиш кўламига боғлиқдир.

Кейинги йилларда ҳудудлар инвестицион фаоллигини ошириш асосан ишлаб чиқаришни модернизациялаш ва инновацион технологияларни кенг жорий этиш бўйича лойиҳаларни реализация қилишга қаратилмоқда. Бундай шароитда юқори технологияларга асосланган хорижий инвестицияларни кенг жалб қилиш сиёсатини янада жадаллаштириш устувор аҳамият касб этади.

Фойдаланилган адабиётлар рўйхати

1. Ўзбекистон Республикаси Президенти Шавкат Мирзиёев раислигида 2019 йил 8 апрель куни жорий йилнинг биринчи чорагида тўғридан-тўғри хорижий инвестициялар ва халқаро молия ташкилотлари иштирокидаги лойиҳаларнинг амалга оширилишини таҳлил қилиш, биринчи ярим йилликка доир вазифаларни белгилаш масалалари бўйича видеоселектор йиғилишидаги маърузаси

2. И.Фозилжонов. Инвестиция лойиҳалари таҳлилининг иқтисодий хавфсизликни таъминлашдаги аҳамияти иқтисодиётни модернизациялаш шароитида корхоналарнинг инвестицион фаоллигини ошириш муаммолари ва устувор йўналишлари мавзусидаги республика илмий-амалий конференцияси материаллари тўплами, 25 апрель 2019 йил. Ўзбекистон Республикаси Миллий гвардияси Ҳарбий-техник институти, 2019 йил, 33-бет

3. www.stat.uz- Ўзбекистон Республикаси давлат статистика қўмитаси расмий ахборот сайти